

Asia: VN/18925/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kiellon valvonnasta ja seuraamuksista sekä laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

1. Yleistä

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ("esitys"), joka koskee EU:n pakkotyöasetuksen ("asetus") kansallista toimeenpanoa.

Suomen Yrittäjät pitää EU:n pakkotyöasetuksen tavoitteita kannatettavina. Asetuksella pyritään torjumaan ihmiskauppaa ja pakkotyötä globaalisti sekä varmistamaan tasapuoliset ja reilut kilpailuolosuhteet sisämarkkinoilla. Näitä tavoitteita voidaan pitää keskeisinä sekä ihmisoikeuksien toteutumisen että toimivien sisämarkkinoiden näkökulmasta.

Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä Lupa- ja valvontaviraston toimimisesta kansallisena toimivaltaisena tutkintaviranomaisena. Ratkaisu on tarkoituksenmukainen viranomaisen toimivallan ja tehtäväkentän näkökulmasta – erityisesti ottaen huomioon rinnakkainen säädösehdotus koskien yritysvastuu-direktiivin mukaista valvontaa.

2. Vaikutukset yrityksiin

Suomen Yrittäjät katsoo, että esityksessä yrityksiin kohdistuvat vaikutukset on arvioitu puutteellisesti. Yritysvaikutusten arvioinnissa painottuvat suorat velvoitteet, mutta merkittävimmät vaikutukset syntyvät käytännössä compliance-riskistä ja siihen liittyvistä toimenpiteistä. Compliance-riskit liittyvät olennaisesti siihen, että yritys voi joutua vakavien taloudellisten seuraamusten

kohteeksi myös siinä tilanteessa, että yritys ei itse ole syylistynyt millään tavoin pakkotyön teettämiseen, ollut siitä tietoinen tai muutoinkaan toiminut moitittavasti.

Yrityksiin kohdistuvat taloudelliset vaikutukset liittyvät tuotteiden poistamiseen markkinoilta, tuotteiden hävittämiseen sekä markkinoinnin lopettamiseen. Näihin toimenpiteisiin liittyvät kustannukset voivat olla huomattavia, ja lisäksi yrityksille voi syntyä vahingonkorvausvastuita suhteessa sopimus-kumppaneihin. Yritysten näkökulmasta kyse on käytännössä ankarasta vastuusta, jossa taloudellinen vastuu voi realisoitua ilman mitään myötävaikutusta toteutuneeseen riskiin. Yritykset joutuvat varautumaan koko toimitusketjun osalta siihen, että pakkotyöhön liittyvä riski voi realisoitua, vaikka yrityksellä itsellään ei ole ollut tosiasiallisia mahdollisuuksia estää toteutunutta riskiä. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa yritykset lisäävät merkittävästi selvitys-, dokumentaatio- ja auditointikäytäntöjä sekä toisaalta pyrkivät sopimuksellisesti siirtämään riskiä arvoketjussa.

Lisäksi on huomattava, että yritys vastuudirektiivistä johtuvat velvoitteet ja seuraamukset voivat olla osin päällekkäisiä pakkotyöasetuksen kanssa. Erityisesti suuryritysten osalta tämä voi johtaa samanaikaisiin ja osittain päällekkäisiin a) velvoitteisiin, jotka lisäävät hallinnollista taakkaa ja heikentävät sääntelyn ennakoitavuutta, sekä b) eri perustein langetettaviin seuraamuksiin, jotka kumuloituvat. Vaikka edellä todetut vaikutukset ovat keskeisesti seurausta EU:n pakko-työasetuksen velvoitteista, myös ehdotetuilla viranomais-toimilla ja seuraamuksilla on vaikutusta. Ankarat seuraamukset ilman selkeää soveltamiskäytäntöä ovat omiaan lisäämään yritysten compliance-taakkaa ja yritysten välisiä vastuita koskevia järjestelyjä ja niistä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

Erityisenä riskinä on, että kustannukset kasaantuvat sopimusperusteisesti niille arvoketjun taloudellisille toimijoille, joilla on heikoin neuvotteluasema.

3. Vaikutukset viranomaisiin

Suomen Yrittäjät katsoo, että viranomaisvaikutukset, erityisesti tulliviran-omaisiin kohdistuvat vaikutukset, on arvioitu puutteellisesti. Asetuksen perusteella Tullin keskeisenä tehtävänä on varmistaa, että kolmansista maista tulevat pakkotyökiellon vastaiset tuotteet eivät pääse sisämarkkinoille. Tämä velvoite koskee sekä yritysten tuontia että tilanteita, joissa kuluttaja tilaa tuotteita suoraan kolmansista maista esimerkiksi verkkoalustojen kautta.

Kuluttajien verkkokauppa kolmansista maista on kasvanut erittäin voimakkaasti, mikä on muuttanut tullivalvonnan toimintaympäristöä. Valvonta kohdistuu yhä suurempaan määrään pieniä lähetyksiä, joiden tehokas kontrollointi on käytännössä rajallista. Suomen Yrittäjät katsoo, että tullin resurssit on jo nykytilanteessa todettu riittämättömiksi tuoteturvallisuusvalvonnan osalta, eikä esityksessä ole uskottavasti arvioitu, miten pakkotyökiellon valvonta voidaan toteuttaa näissä olosuhteissa. Esityksessä ei ehdoteta Tullin resursseihin lisäyksiä.

Riittämätön valvontakyky voi johtaa tilanteeseen, jossa osa tuotteista pääsee sisämarkkinoille ilman tehokasta kontrollia. Samanaikaisesti sisämarkkinoilla toimivat yritykset joutuvat lisäämään merkittävästi omia compliance-toimiaan. Tämä voi johtaa kilpailutilanteen epätasapainoon, jossa sääntelyn kustannukset kohdistuvat suhteellisesti raskaammin EU:ssa toimiviin yrityksiin - mikä puolestaan johtaa kasvavaan epätasapainoon esimerkiksi kolmansissa maissa toimivien verkkoalustojen kanssa. Tämä voi heikentää olennaisesti asetuksen tavoitteiden toteutumista.

Esityksestä ei toisaalta käy riittävän selkeästi ilmi, mikä on kansallisten viranomaisten toimivalta (ja toimeenpanovalta) kohdistaa seuraamuksia kolmansien maiden taloudellisiin toimijoihin, kuten verkkoalustoihin, eikä myöskään sitä, miltä osin tätä toimivaltaa käytetään EU-tasolla komission toimesta. Tämä muodostaa merkittävän aukon erityisesti etämyyntiin liittyvien tilanteiden kannalta.

4. Viranomaisprosessien päällekkäisyys

Suomen Yrittäjät katsoo, että esityksessä ei ole riittävästi ratkaistu hallinnollisen tutkinnan ja rikosprosessin välistä suhdetta. Lainsäädäntö ei sisällä säännöksiä tilanteesta, jossa pakkotyö tulee ilmi poliisitutkinnassa ja asia ratkaistuksi rikosprosessissa. Tällaisessa tilanteessa on epäselvää, edellyttääkö sääntely tuomioistuinprosessin lisäksi erillistä hallinnollista menettelyä vai voidaanko tuotteiden poistaminen markkinoilta ja tuotteiden hävittäminen määrätä rikosprosessin seuraamuksina – ja tulla huomioiduksi arvioitaessa muun rangaistuksen määräämisessä. Nykyisessä muodossaan sääntely voi johtaa kahden rinnakkaisen menettelyn syntymiseen, mikä lisää hallinnollista kuormitusta ja heikentää prosessien tehokkuutta, ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta.

5. Johtopäätökset

Suomen Yrittäjät katsoo, että vaikka esityksen tavoitteet ovat kannatettavia, esityksen vaikutusten arviointi on keskeisiltä osin puutteellinen. Yritysvaikutusten osalta tulisi kiinnittää erityistä huomiota compliance-riskin ja siihen liittyvien kustannusten arviointiin sekä seuraamusten taloudellisiin vaikutuksiin erityisesti pk-sektorin yrityksissä.

Viranomaisvaikutusten osalta tulisi myös arvioida realistisesti tullin valvonta-kykyä ja resursointitarpeita erityisesti kasvavan verkkokaupan kontekstissa.

Suomen Yrittäjät korostaa, että ilman näitä tarkennuksia ja riittävää resursointia sääntely voi johtaa tilanteeseen, jossa sisämarkkinoilla toimivat yritykset kantavat suhteettoman suurta noudattamistaakkaa samalla kun kolmansista maista suoraan kuluttajille suuntautuvaa tuontia ei pystytä valvomaan tehokkaasti.

Turunen Antti
Suomen Yrittäjät ry